

"תיתי לי דקיימית" – רצון והכרח בקיום התורה

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קי"ח:

אמר רב נחמן) תיתי לי דקיימית ג' סעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע זתיית לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר ר"נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה ואמר אביי תיתי לי חדכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה בידנא יומא טבא לרבנן אמר רבא אתיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא רישי אביי סדיא כמה דלא מהפיכנא בזכותי.

רש"י – תיתי לי – ישולם שכרי.

ע"ן בגמרא היכן פירש רש"י את המילים "תיתי לי"? מה קשה על מיקום זה? מהו אם כן הפירוש של תיתי לי במקומות הקודמים? ע"ן במקורות הבאים.

2. מהרש"א שבת קי"ח:

פירש"י תיתי לי ישולם שכרי עכ"ל וק"ק וכי היו מבקשים שכר על קיום המצות והרי אמרו אל תהיו כעבדים כו' נראה לפרש ע"פ מ"ש בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו דהיינו דמסייעין אותו מן השמים לקיים וז"ש תיתי לי כו' דמתוך שאני מקיים ג' סעודות תיתי לי סייעתא משמיא שאזכה שאוכל לקיימן וכמ"ש עשירים במה הן זוכין שמכבדין את השבת וכן רב יהודה קאמר אחרי שאני מעיין בתפילתי תיתי לי סייעתא משמיא שאוכל לעיין בתפילתי ובכוונת הלב כדברי התוס' וכן תפרש כל הני תיתי לי אחריני שאני בא לטהר ומהדר להחזיק בזו המצוה תיתי לי סייעתא משמיא לקיים רצוני וק"ל.

3. תוספות מסכת בכורות ב:

וכן פר"ת שלא היו נזהרים משלש סעודות מדאמר פרק כל כתבי (שבת דף קי"ח): תיתי לי דקיימית ג' סעודות משמע שכולן לא היו נזהרים בהן

4. רמבם הלכות ממרים פרק ב'

הלכה ו': הרי שגזרו בית דין גזירה ודימו שרוב הקהל יכולין לעמוד בה ואחר שגזרוה פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל הרי זו בטלה ואינן רשאים לכופ את העם ללכת בה.

הלכה ז': גזרו ודימו שפשטה בכל ישראל ועמד הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל יש לו רשות לבטל ואפילו היה פחות מבית דין הראשון בחכמה ובמנין.

5. כסף משנה הלכות ממרים פרק ב' הלכה ז'

וא"ת והיכי סמך רבי יהודה נשיאה על מה שבדק דילמא בימי הראשונים נתפשט ואח"כ פקפקו בה ומתוך כך היה נ"ל לומר שאפילו נתפשטה בתחלה כיון שעכשיו אין רוב ישראל נוהגין בה מתירין אותה אלא שראיתי שכתב רש"י לא פשט עדיין לא החזיקו רובן באותה גזירה לנהוג בו איסור משמע מלשוננו שבדק רבי יהודה נשיאה אם מיום שנגזרה גזירה עד היום פשט איסורו באיזה זמן ומצא שבשום זמן לא פשט איסורו בכל ישראל:

6. אגרות הראייה כרך א' אגרת מ"ב

...ובכלל י"ל, שמדי דרבנן כל זמן שלא היו נוהגים ברוב ישראל, וליכא "הגוי כולו", לא חשיב עדיין איסור גמור, ומהאי טעמא התירו שמן שבדקו שלא פשט איסורו ברוב ישראל, וכעבודה זרה ל"א א, ועי' רמב"ם ממרים פ"ב ה"ו וכו' מ"מ שם, וה"ז בסוף דברי הכס"מ, ובלח"מ שם, שכל זמן שלא פשטה ברוב ישראל

אין צריך היתר, אם כן אתי שפיר שכל הדברים שחשיב בימיהם עוד לא נתפשטו בכל ישראל, והיו מילי
דחסידותא, אף על פי שאחר כך כשנתפשטו הויין איסורי דרבנן מדינא.

האם המצוות האם מצוות התיבה מתקיימות היום מתוך רצון או כחובה? מהו המהלך ההיסטורי בעניין?

7. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כח עמוד ב

אמר רב: קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקלי וגו'. אמר ליה רב
שימי בר חייא לרב: ואימא שבע מצות! - הא איכא נמי מילה. - ואימא שבע מצות ומילה! - אמר ליה:
אם כן מצותי ותורת למה לי! אמר רבא ואיתימא רב אשי: קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין,
שנאמר תורת - אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את
ההר כגיגית, ולהם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר
יעקב. מכאן מודעא רבר לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו
וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר.

9. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף מג עמוד א

רבה בר בר הגן הברו ליה הנהו שקולאי הביתא דחמרא, שקל לגלימייהו, אתו אמרו לרב. אמר ליה: הב
להו גלימייהו. - אמר ליה: דינא הבין - אמר ליה אין, למען תלך בדרך טובים. יהיב להו גלימייהו. אמרו
ליה: עניי אנן, וטרחינן כולה יומא, וכפינן, ולית לן מודי אמר ליה זיל הב אגרייהו. - אמר ליה: דינא הכי?
- אמר ליה: אין, וארחות צדיקים תשמר.

10. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף נו עמוד א

אף לפי שמידת חסידות בנייה אל קצה אחרון מדה יתירה היא ולא נתנה לכל עד שיענש הנמנע ממנה
מיימ מי שנתפרסמו אבותיו בידה או באיזו עין ובא הבו למלא מקומו באותו ענין הרי אותה מדה שבה
אצלו כמדה ממוצעת שכל אדם ראוי לאחוז בה עד שאם יהיה ראוי לו ליענש עליה והוא שניא בבני
שמואל שלא חטאו בעון הנזכר בהם ר"ל ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט אלא מתוך שלא עשו
כמעשה אביהם שהיה שמואל מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם ובניו לא עשו כן אלא ישבו
בבתייהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופרייהם.

איך רואים את המהלך הנזכר בנושא של מדת החסידות: היעזר במקורות הבאים.

11. אגרות הראיה כרך א' אגרת פ"ט

ודע עוד, החזיון של הנחות המתפתחים לטובה ולאורה מצד כח התורה הוא הולך במערכה, עד כמה
ראוי שיהיה נובע מכח הדין והמשפט ועד כמה ראוי שיהיה טבע דוקא מטוב הלב ומהסכמה פנימית בלא
שום מעיק כלל, אפילו מועקה מוסרית. וזהו היסוד שאנו מחברים תמיד ברית אבות עם כל הדברים
היותר עקריים, וברית א"י היא מחוברת מחזקת ירושת אבות וקבלת התורה. אמנם האבות קיימו את
התורה כרכה פנימית וחפשית, וזה היתרון ראוי שלא יחסר על חלק גדול מהמציאות המוסרית, וזהו
יסוד החלקים הגנוזים שהמה יוצאים דוקא בתור מדות חסידות ולפנים משה"ד, שאם היו באים בתור
הלכה הכרחית היו מטשטשים את ההדרכה הקבועה, להיות הולכת הלך ואור לדורות עולם ולהיות
לאור גויים ועמים רבים לפי מעלות רוחם השונה מאד. כי הצד המוסרי שצריך להמצא בתור נדבה
ואהבת חסד הוא צריך לעולם להיות לו משקל נודע לפי הערך המוסרי הכללי החיובי, כערך האויר
החמישי לעומת הבניינים והמעשים הקולטוריים הממלאים אותו, שא"א שלא ישאירו בעבורו מקום רחב
מאד. ומה שצריך להסתפח ע"פ נדבת הרוח וחופש הרצון הטוב חייב להרשם בתור מדת חסידות, ואין
לשער גודל ההפסד, שהיתה התרבות האנושית סובלת, אם אלה המדות הנעלות היו נקבעות בקבע
חיובי. כי רק מה שהוא יותר הכרחי לחיים החמריים והמוסריים בהוה, ופוגע אם יחלש להשרשת העתיד,
זה נכנס באזהרה, וגדול המצווה ועושה, אבל מה שקולע לעומק הטוב בהיותו עומד ומתפשט בתור טל
של תחי' לימים יוצרו, מבלי לפגוע ברכותו וספוגיותו את כל מטרת העילוי העתידי, זכה להקבע בתור
נדבה ואהבת חסד. זהו גורל ה"לפנים משורת הדין", שמאד יפעל לטובה לעת אשר יהפך לב האבן

אשר לבני א' ללב בשר, ע"כ אותו החלק הנשאר לפנים משוה"ד טובה להשאר במדתו, וכל אשר תתרומם האנושיות יצאו מדות-החסידות מרשות היחיד לרשות הרבים, ויהיו קנין כל העם, יוכל בנין לימודי ד"

12. אגרות הראיה כרך א' אגרת רפג

החופש הצפוי של הטוב, העתיד להתגלם בבנים, מופיע הוא באבות בתור בחירה חפשית גלויה, מה שנושא בזה את העצמות היותר מיוחדת של הבנים, ו"יעקב פדה את אברהם" ובכללות האומה "המתים יורשים את החיים". ואותה הבחירה עצמה הגנוזה, המתגלה באבות בגילוייה, חוזרת בצורה של גניזה בבנים, ומתמדת את החזיון של זכות אבות, שבאמת הנה זכותם של הבנים שבאה לידם דרך הצנור של האבות.

13. מי מרום פרשת בהעלותך מאמר ט"ו הרב חרל"פ

והנראה דהנה אחז"ל בקידושין מתחילה היה ר' יוסף אומר שמי שיאמר לו שסומא פטור מן המצוות עבדינא יומא טבא לרבנן דאינו מצווה ועושה, ואחר כך אמר להיפך, חזינן שהיה לו ספק מה עדיף ממה. אמנם באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, מצד אחד גדול מי שאינו מצווה ועושה שיורה על גודל זיכור הנפש עד שמעצמו משתוקק למלאת רצון ה', אך שיש צד ריעותא בדבר, כיוון שכאשר ההשגה תבוא רק מצד נפש האדם אפילו שהוא יותר גדול ונשגב, בהכרח היא מוגבלת, שכן כל משיג לא ישיג יותר מאשר בכוחו הוא ולא יותר, וממילא לא יוכל לפעול כי אם דוקא בעולמות שהם בערך מושגו, אבל בעולמות גבוהים יותר לא יוכל להשיג מאומה דלגבי דידיה אינם בכח השגתו. ולא זהו חפץ הש"ת, אשר לזאת יצר את האדם בהרכבת שתי הקצוות גוף עבור קרוץ מחומר ונשמה חצובה מתחת כיסא הכבוד, כדי שיהיה האדם מקושר מריש כל דרגין ועד סוף כל דרגין, ובכולם יוכל לפעול, ודבר זה אין בכוחו של מי שאינו מצווה ועושה, ומבחינה זו גדולה היא באמת מעלת המצווה ועושה, שכח המצווה שישנו בציווי כולל כל המדרגות שבעולם מהעולמות היותר עליונים ועד העולמות ביותר ירודים. והיוצא לנו מזה שבאמת המצווה ועושה זה שאינו מצווה ועושה שניהם כאחד נאים ויאים, כל אחד מצד המעלה המיוחדת אליו. ובאמת ב' בחינות אלו הם בחינת תורה שבכתב ומבחינת תורה שבע"פ, אשר לכאורה הדבר יפלא למה הוצרכנו להבדל זה בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ, ולא נמסרו שניהם בידינו או בכתב או בע"פ, אלא מחסד הבורא יתברך עלינו כשמסר בידינו שתי הבחינות, בחינת תורה שבכתב שהיא מעלת המצווה ועושה, ובחינת התורה שבע"פ שלכתחילה משיגים אותה ישראל מדעתם והיא מעלת שאינו מצווה ועושה, ואחר כך כשמוצאים ישראל את התורה שבע"פ איך שהיא רמוזה בתורה שבכתב וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, חוזר הכל ונכלל כאחת התורה שבכתב עם התורה שבע"פ, אינו מצווה ועושה עם המצווה ועושה.

"אבוך במאי זהיר טפי" מהי משמעות הדבר שהאמוראים נזכרו וציפו לקיים מצווה מיוחדת? העזר במקור הבא.

14. משנה מסכת מכות פרק ג' משנה ט"ז

רבי חנניא בן עקישיא אומר: רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנגאמר (ישעיהו מב, כא): "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר":

פירוש הרמב"ם למשנה זו: מעקרי האמונה בתורה כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שבארתי לך הנה זכה בה לחיי העולם הבא ועל זה אמר רבי חנניא כי המצוות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה וממה שיורה על העיקר הזה מה ששאל ר' חנניא בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב והשיבו המשיב כלום בא מעשה לידך כלומר נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן השיבו כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלימות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העוה"ב ופירוש הפסוק ה' חפץ למען צדקו לצדק את ישראל למען כי יגדיל תורה ויאדיר